

facultat, ja que sempre fou la universitat la que defensà els drets i interessos dels nostres becaris. Un d'ells, Boissier des Suavares, una gran personalitat mèdica, restaurà l'envellit col·legi, que és l'actual.

El llegat Bruguera, amb els plets successius, s'anà descapitalitzant, i només en va quedar aquest edifici, sense cap renda per mantenir els escolars. Una llei nacional (any 1807) acabà de tallar l'anada d'estudiants a l'estranger, quan es van deixar d'admetre els títols universitaris obtinguts fora d'Espanya.

Tot aquest ben documentat primer capítol és el treball de la tesi doctoral del nou doctor en medicina, Ramon Alcalde i Dalmau, procedent de famílies de tradició galènica. Recordem que és nét del benemèrit doctor Laureà Dalmau, de reconegut prestigi professional a la nostra ciutat els anys abans de la guerra, i nebot de l'actual doctor Francisco Dalmau Norat, de Palamós. El nostre autor, en voler redactar un treball d'història de la Fundació Bruguera, hagué de submergir-se en una infinitat de documents, escriptures notaries i sentències, exhumades pacientment de diferents arxius on eren guardats. Per això, *un treball tan complet i exhaustiu, amb l'aportació de documents inèdits, ha meregut del tribunal examinador l'aprovació cum laude* de la tesi.

Però, com explica en la introducció, el doctor Alcalde havia reunit més d'un centenar d'obres i escrits mèdics relacionats amb la nostra medicina dels segles XVIII i XIX, i ha pensat a seleccionar les vint-i-nou tesis editades a Montpeller, producte dels nostres estudiants, per presentar-les de forma resumida ja que es tractava de temes completament professionals i per poder donar constància de l'aspecte científic elevat d'aquests galens que procediren d'un centre capdavanter en la investigació mèdica del seu temps, més una crítica de la influència que els corrents mèdics d'aquella escola tingueren sobre les monografies presentades i les que podien tenir sobre la nostra medicina.

Confiam que tots aquests temes, correctament exposats i analitzats, seran apreciats per tots els que aspiren a un coneixement ben ampli de la història local i de la seva cultura.

Benet Julià i Figueras

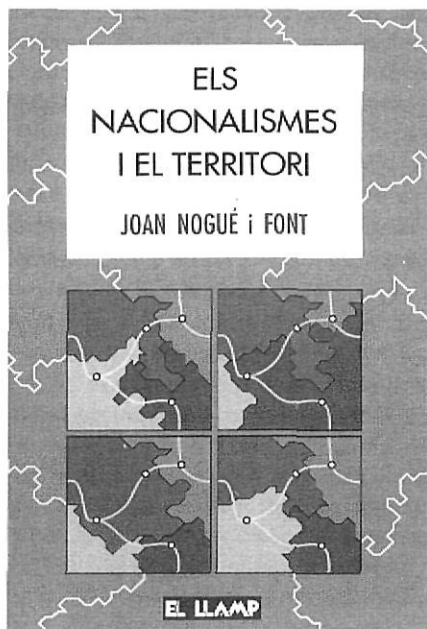
Nacionalismes, territoris, geografia

NOGUÉ i FONT, Joan
Els nacionalismes i el territori
El Llamp
Barcelona, 1991. 128 pp.

Pál Teleki, Ferenc Fodor, Jovan Cvijié, Simion Mehedinți, Vintilă Mihailescu són noms poc coneguts entre nosaltres. I, tanmateix, la seva obra hauria de ser de gran actualitat, perquè ells foren protagonistes, durant el període d'entreguerres, de les negociacions i controvèrsies que conduïren a la delimitació de les fronteres estatals a l'Europa central i als Balcans: les mateixes fronteres que avui esclaten *enmig de tragèdies i esperances*. Foren ells els que forniren els arguments legítims, els que dibuixaren els mapes ètnics, qui guiaren o justificaren amb explicacions científiques els acords de Versalles, de Trianon i les subsegüents annexionis i revisions de fronteres. En aquests enfrontaments els uns guanyaren i els altres perderen. Uns defensaven interessos hongaresos, altres serbis, altres romanesos. Tenien, però, dues coses en comú: tots eren fervents nacionalistes, i eren, tots, geògrafs.

La participació de geògrafs en la propaganda i les decisions dels estats i els exèrcits respecte de territori és un fet poc conegut pel gran públic, acostumat a identificar els geògrafs amb pacífics exploradors decimonònics o amb modestos ensenyants d'una matèria avorrida i poc útil però, en darrer terme, no gaire difícil. I no obstant això, aquesta implicació no hauria de sorprendre. Per un costat, el control i la gestió del territori és element essencial de qualsevol política estatal, i aquesta només és possible a través de coneixements i tècniques (cartogràfiques, estadístiques, analítiques) desenvolupades, fonamentalment, per geògrafs. D'altra banda, el nacionalisme forma part de la propaganda de tot Estat i els idearis dels moviments nacionalistes —disposin d'Estat o aspirin a tenir-ne— descansen sovint sobre un conjunt de fenòmens i referències territorials que l'ensenyament de la geografia s'ocupa de divulgar. Per una i altra raó, els geògrafs comparteixen el fat que Eric J. Hobsbawm, en un article recent, atribuïa als historiadors. «Els historiadors —diu Hobsbawm— són al nacionalisme el que els cultivadors d'opi del Pakistan als addictes a l'heroïna: nosaltres subministrem la matèria primera essencial per al mercat». Podríem afegir que els geògrafs, a més, sovint comercialitzen el producte i a vegades fins i tot el consumeixen.

Menys habitual és, en canvi, la reflexió crítica dels geògrafs sobre la ideologia que contribueixen a crear i a difondre. Per això cal saludar com una bona notícia la publicació del llibre de Joan Nogué (Hostalets de Bas, 1958), titulat, precisament, *Els nacionalismes i el territori*. Es tracta d'un assaig amb el qual l'autor —professor de Geografia a la Universitat de Girona— guanyà el premi «Ferran Cuito i Canals» de l'Institut d'Estudis Catalans. Editat per El Llamp, amb un prò-

BIBLIOTECA
SERRA
D'OR

NOVETAT

Maria Lluïsa Julià Joaquim Ruyra, narrador

Estudi d'una obra breu però intensa, que sempre ha estat considerada un model estilístic però que, amb el pas del temps, semblava allunyada de la sensibilitat de l'home modern. La lectura atenta de Ruyra, ens ofereix sorpreses pel que fa a plantejaments i temes i ens revela fins i tot una època totalment desconeguda de l'autor.

A la mateixa col·lecció:

Ferran Carbó, **Introducció a la poesia de Joan Vinyoli**

Josep Massot i Muntaner, **Els intel·lectuals mallorquins davant el franquisme**

Joan Prats Sobrepere, **Salvador Espriu, missatge personal**

Maria-Lourdes Soler i Marcet, **Del Jardí estant. Calidoscopi impressionista d'Alemanya**

PUBLICACIONS DE L'ABADIA
DE MONTSERRAT

Distribució: **L'Arc de Berà - Centre Difusor d'Edicions Catalanes.**
Lluï, 10, 14 - Tel. 300 32 51 / 300 33 00 -
Fax 300 95 64 - 08005 Barcelona.

leg del també geògraf Joan Vilà i Valentí, el volum arribà a les nostres llibreries a la primavera d'enguany.

Davant les interpretacions de l'ideari nacionalista basades exclusivament en anàlisis sociològiques, històriques o polítiques, Nogué parteix de la hipòtesi que «la dimensió territorial dels nacionalismes és tan important que hom pot arribar, fins a cert punt, a definir els nacionalismes com a una mena d'ideologies territorials»; és a dir, «d'ideologies fortament basades en imatges i referències territorials». D'aquí l'interès d'analitzar la qüestió des del punt de vista de la geografia: la disciplina que estudia com les realitats i representacions espacials són transformades per la societat i com aquelles, al seu torn, condicionen l'evolució d'aquesta.

El llibre consta de tres parts, les dues primeres de les quals són de caire introductori. En la primera, l'autor fa un breu repàs a les principals interpretacions del fenomen nacionalista per passar, tot seguit, a oferir una panoràmica dels estudis que els geògrafs (especialment els qui creen l'anomenada «geografia política») han dedicat al tema. El tercer capítol constitueix el cos de l'assaig. Tot utilitzant exemples procedents de contextos molt variats, l'autor prova de definir i classificar els components territorials comuns a les ideologies de diversos moviments nacionalistes: la preocupació pels límits i les fronteres, les divisions territorials interiors, les representacions cartogràfiques, l'ensenyament de la geografia «nacional», la simbologia del paisatge, el determinisme ambiental i la consciència ecològica. El volum es clou amb unes notes conclusives (potser massa breus per l'amplitud dels temes tractats) i amb un molt extens apartat bibliogràfic integrat no solament per referències catalanes i espanyoles, sinó també estrangeres, en especial anglosaxones.

En conjunt, el llibre constitueix un intent ambiciós i documentat d'abordar l'estudi de la qüestió des d'una perspectiva acadèmica, volgutament distanciada i desapassionada. I, precisament per aquesta raó, els temes i casos proposats —tot i que a vegades el lector veu barrejar elements que formen part del discurs ideològic (irredemptisme, determinisme) amb els mitjans per transmetre'l (representacions cartogràfiques, ensenyaments geogràfics)— constitueixen un mosaic estimulants i evocador.

Potser l'aspecte més polèmic de l'assaig és l'intent d'establir trets comuns en els idearis dels moviments nacionalistes

«a partir d'exemples i casos concrets extrets d'àrees geogràfiques i de contextos històrics ben diversos, volgutament diversos». De fet, els exemples utilitzats procedeixen sobretot de països desenvolupats (d'Europa, en especial) i el marc històric és el del nostre segle, amb esporàdiques referències al segle XIX. Tanmateix, la qüestió de si és possible un tractament genèric de la ideologia dels moviments nacionalistes subsisteix i esdevé el principal repte (i risc) de l'assaig. L'autor n'és conscient: «vull fer notar —escriu— que parlo dels nacionalismes més que no pas del nacionalisme. Es fa difícil parlar del nacionalisme en abstracte, com a categoria ideològica allunyada de qualsevol referència social, espacial i temporal». La tensió entre aquesta voluntat de tractar els nacionalismes com a fenòmens socials, i, per tant, històrics («no es pot dir que el nacionalisme sigui tal cosa, és el que en fan les classes socials», deia Pierre Vilar en una entrevista recent), i, per altra banda, la tendència a abordar els elements ideològics de forma genèrica i, per tant, ageogràfica i ahistòrica, impregna tot l'assaig, sense arribar, penso, a una resolució satisfactòria.

En resum, doncs, un llibre estimulants i arriscat que apareix en un moment especialment significatiu i oportú. Serà llegit amb profit per tots aquells que —davant l'esclat d'esperança i fanatisme, d'alegria i tragèdia, que sacseja de nou Europa— vulguin analitzar i comprendre les expressions ideològiques dels moviments nacionalistes.

Oriol Nel·lo